

סוריה: האינטרס הישראלי

03.08.2023 | ד"ר יונתן ספייר written by

(מאמר זה נכתב באוגוסט 2023, והיא מבוססת על מחקר ארוך יותר שיפורסם בקרוב).

המהומות שהתחוללו לאחרונה במחוז א-סוידא בסוריה הוכיחו שהמצב במדינה עדיין רחוק מפתרון. סוריה אומנם ירדה מהכותרות, אבל האירועים בא-סוידא ומחוצה לה מלמדים שחלקים גדולים מהאוכלוסייה באזורים הנשלטים על ידי המשטר בסוריה רחוקים מלהשלים עם עתיד שבו הם ממשיכים לחיות תחת שלטון משפחת אסד. המדינה נותרה מחולקת לאזורי שליטה, ואף אחת מהבעיות שהציתו את מלחמת אזרחים ב-2011 לא באה על פתרונה.

מה האינטרס הישראלי הנוכחי בסוריה, וכיצד על ישראל לפעול בזירה הדיפלומטית בנושא סוריה מול בעלות בריתה ושותפותיה?

המטרה העיקרית של ישראל בסוריה היא עצירת ההתקדמות של ההשפעה וההתבססות האיראנית במדינה. מנקודת מבט ישראלית, המצב הדיפלומטי הנוכחי ¹ שבו המשטר בסוריה נותר מבודד על ידי המערב, ואינו נהנה ממאמצי שיקום משמעותיים של חברות או מדינות מערביות ² הוא המצב האידיאלי להמשך המהלכים הצבאיים הישראליים נגד התבססות והתעצמות איראנית על אדמת סוריה.

לפיכך, על ישראל להשתמש בכל הערוצים הדיפלומטיים הזמינים לה כדי לעודד את המערב להמשיך לדבוק בנחישות בהחלטה 2254 ובהמשך בידודו של משטר אסד. אם אסד יצליח לבטל את בידודו ולנרמל את יחסיו עם המערב, סביר להניח שבשלב מסוים יופעל לחץ אמריקני על ישראל לעצור את המערכה הצבאית שלה על אדמת סוריה, בטענות שהסכסוך הסתיים, שסוריה היא עכשיו שחקנית רגילה בזירה הבינלאומית וכד'.

באופן דומה, שימור מצבה הנוכחי של סוריה כמדינה מחולקת הוא אינטרס ישראלי מובהק. השליטה של ארה"ב ובעלי בריתה הכורדיים בכוחות הסורים הדמוקרטיים מהווה מחסום חלקי אך משמעותי לחופש התנועה והפעולה האיראנית בין עיראק לסוריה. בזכות נוכחות הכוחות הסורים הדמוקרטיים, השולטים בכשלושים אחוזים משטחה של סוריה, לאיראנים יש רק נתיב אחד בין עיראק לסוריה, שהוא מעבר הגבול אל-קאיים/אל-בוכמאל בקצה הדרום-מזרחי של סוריה. במקרה של מלחמה, יכולת התמרון המוגבלת של הכוחות האיראניים וכוחות הפרוקסי שלהם מבטיחה יתרון לישראל, שתוכל לסגור במהירות את מעבר הגבול ואת הדרכים המובילות ממנו מערבה. לכן, על ישראל להשתמש בנציגויות וביכולות הדיפלומטיות שלה כדי לשכנע את ארה"ב ובעלות בריתה להישאר בסוריה.

אפילו המובלעת האסלאמיסטית הסונית שבשליטה טורקית בצפון מערב סוריה מציעה יתרון לישראל, בזכות העובדה שנוכחותה בשטח תורמת להחלשת המשטר, ומונעת ממנו להשקיע

בכיבוש מחודש של האזור הדרום-מזרחי, וכך להרחיב ולנרמל את שליטתו ברחבי המדינה. לכן על ישראל לעודד את טורקיה להמשיך בהתנגדות למשטר אסד, ולשמור על האזור הסורי שבשליטתה.

יחד עם זאת, כרגע אין סיכוי ריאלי לנפילת המשטר או לתהליך של העברת שלטון, ואין גם אלטרנטיבה בולטת למשטר. אין טעם לפיכך בריבוי קשרים ונציגויות עם האופוזיציה הסורית.

באשר ל"מערכה בין המלחמות", בעוד שבהחלט נרשמו הישגים, העדויות הקיימות מציעות שהטקטיקות שיושמו לא הצליחו להתמודד עם המציאות של חדירת איראן למדינה הסורית, ועם המידה שבה חלקים גדולים מהמנגנונים והגופים של משטר אסד בסוריה פועלים כעת בשיתוף פעולה הדוק עם האיראנים או נמצאים בשליטה איראנית.

האיראנים מעורבים באופן הדוק בענף ייצור הסמים החיוני להם כלכלית, ברכישת נשק, ואפילו כפי שנחשף לאחרונה [?] בתחום ייצור הנשק הכימי, ובעוד שורה של תחומים. כדי לפתח תגובה הולמת, ישראל תהיה חייבת להפנים תחילה את המציאות הזו.

לאור זאת, ייתכן שהבחירה תהיה בין הסלמה והרחבת מאגר היעדים לתקיפות אוויריות כך שיכלול גם יעדים הקשורים ישירות למשטר אסד, לבין השלמה עם מצב שבו חלק גדול מהפרויקט האיראני הוא "מחוץ למשחק" מבחינת ישראל, כשהמשמעות היא שהאיראנים ימשיכו להתבסס בסוריה, כל עוד הם עושים זאת במסווה של משטר אסד.

למרבה הצער, ייתכן גם שכוח האוויר הישראלי לבדו כבר לא יהיה מענה מספיק לכל הממדים של השאיפות האיראניות בסוריה. במקרה כזה יהיה צורך בשיתוף פעולה עם כוחות אחרים במדינה, בעיקר האמריקנים ובעלי בריתם המקומיים, הכוחות הסורים הדמוקרטיים, אבל ייתכן שיהיה צורך גם בגורמים בתוך אזורים שבשליטת המשטר, כמו בעלי ברית ישראל שיתפה עימם פעולה בתקופה שלפני 2018.

לאור זאת, נכון לשנת 2023, סוריה נותרה זירה מכרעת ומרכזית בתחרות בין ישראל לפרויקט האזורי שמובילה איראן. כדי לתת מענה הולם למציאות זו יהיה צורך בהערכה מחודשת, וכנראה גם בהרחבה והעמקה של היקף הפעילות הישראלית בסוריה. תנאי הכרחי להצלחה יהיה שימור המצב הדיפלומטי הנוכחי ביחס לסוריה, והגברת התעוזה והגמישות בטקטיקות שיאומצו.

* ד"ר יונתן ספייר, חוקר אורח במכון משגב לביטחון לאומי ולאסטרטגיה ציונית, הוא מנהל מחקר ב"פורום המזרח התיכון" בפילדלפיה, ועורך כתב העת שלו *Middle East Quarterly*.